

Het ontstaan van de kloof
NRC, 15 juli 2005

Stel, je bent politicus. Als zodanig heb je natuurlijk politieke preferenties. Je wilt bepaalde dingen. Je wilt een Scandinavische verzorgingsstaat met hoge belastingen en hele goede publieke voorzieningen. Je wilt een National Health Service naar Brits model. Of je wilt juist een veel liberaler ingericht stelsel van sociale zekerheid met private verzekeringen op een vrije markt. Je wilt een publieke omroep naar het voorbeeld van de BBC. Je wilt een middenschool waar kinderen allemaal naar toe gaan tot ze zestien zijn, om de selectie voor het hoger onderwijs zo lang mogelijk uit te stellen. Of je wilt de collectieve lastendruk verlagen zodat rijken ongestoord in weelde kunnen leven.

Met een van deze linkse of rechtse preferenties begin je aan je politieke carrière. We nemen aan dat een en ander voorspoedig verloopt, je stijgt tot grote hoogte. Alras begrijp je dat er van het invoeren van een National Health Service naar Britse stijl, een Scandinavisch systeem van kinderopvang of een Amerikaans belastingsstelsel niet veel terecht zal komen. Nederland is al sinds jaar en dag een land van coalities. Op vrijwel ieder denkbaar terrein zijn ooit historische compromissen gesloten die het midden houden tussen sociaal-democratische, christen-democratische en liberale preferenties. Of het nu gaat om de publieke omroep, de gezondheidszorg, het belastingsstelsel, het onderwijs of de sociale zekerheid: je bent omringd door ingewikkelde maatschappelijke stelsels die eertijds bedoeld waren om diverse coalitiepartners tevreden te stellen.

Wat nu? Je bent toch niet voor niets de politiek in gegaan. Je wilt je preferenties niet zomaar opgeven. Na drie nachten piekeren en diverse gesprekken met partijgenoten begrijp je wat je moet doen. Je zult op zoek moeten gaan naar Problemen in de verschillende maatschappelijke stelsels. Er gaat gelukkig overal wel eens iets fout. Meestal sporen journalisten de feilen van de gezondheidszorg, de sociale zekerheid, of het onderwijs voor je op zonder dat jij ze daartoe hoeft aan te sporen. Het is nu zaak om jouw politieke preferenties te presenteren als De Oplossing voor het geconstateerde probleem, in de zorg, het onderwijs of de sociale zekerheid.

Zo breng je dat ook in onderhandelingen met je coalitiepartner. Helaas heeft de betreffende coalitiepartner, onafhankelijk van jou, exact dezelfde strategie gevolgd. Ook hij presenteert zijn politieke preferenties als probaat middel tegen de gesignaleerde wantoestand. Er volgen lange onderhandelingen en uiteindelijk wordt een nieuw compromis uitgedacht, dat aan den volke getoond wordt als de oplossing voor de problemen in (al naar gelang) het onderwijs, de gezondheidszorg, de sociale zekerheid of de publieke omroep.

Het volk en het veld waar het probleem zich afspeelde zijn niet onder de indruk. Zij zitten niet in de politiek, zij hadden zich nog niet gerealiseerd dat er een groot probleem was in de betreffende sector, zij meenden gewoon dat er overal wel eens wat mis gaat. Zij staan dus niet te popelen om het op een historisch compromis gebouwde stelsel waar zij vertrouwd mee zijn te vervangen door een ander stelsel, gebaseerd op een splinternieuw compromis.

Maar dan kennen zij jou nog niet, want inmiddels ben je vast van plan om je naam in de geschiedenisboekjes te krijgen. Jij bent een man of vrouw met daadkracht en het zal jou niet overkomen dat journalisten gaan schrijven dat jij je ambitieuze plannen hebt moeten intrekken bij gebrek aan maatschappelijk draagvlak. Jij zult bekend worden als de bedenker van het geheel vernieuwde stelsel van sociale zekerheid, de nieuwe publieke omroep, het andere onderwijs, of het nieuwe stelsel in de gezondheidszorg. Je gaat dus benadrukken dat er niet zomaar af en toe wat aan de hand is in jouw sector; er is daar een heuse crisis en als jouw nieuwe stelsel niet wordt ingevoerd, dan duurt die crisis voort en de hemel mag weten tot welke wantoestanden dat kan leiden. Inmiddels ben je al lang vergeten wat je eigen politieke preferenties waren, je bent vergeten dat het maar politieke preferenties waren, je denkt nu zelf

ook in termen van crises en oplossingen en je komt er niet meer toe de visioenen van je nieuwe stelsel rustig te vergelijken met de status quo, die helemaal niet zo beroerd was als je er objectief naar keek.

Dat komt ook omdat je bepaald niet de enige bent; vrijwel al je collega's in het kabinet hebben het denken in termen van politieke preferenties vervangen door 'het analyseren van crises' en het 'ontwerpen van noodzakelijke oplossingen'.

De arme kiezer, die helemaal niet ontevreden was over de status quo, ziet zich als hij politici hoort praten, omringd door talloze maatschappelijke wantoestanden, als woonde hij in een ontwikkelingsland.

Je kijkt eens naar je collega's en jullie feliciteren elkaar met de moed en de daadkracht die jullie ten toon spreiden in tijden van crisis. Je vraagt je pr medewerkster om een voorlichtingscampagne te bedenken. En je neemt je voor om samen met je collega's in de vakantie te gaan brainstormen over het onbegrip bij de kiezers die jullie ontmoeten in het land.